Právní kodifikace v raném novověku v komparativní perspektivě

ČESKÉ ZEMĚ – UHRY – POLSKO

Pokus o debatu na úvod

Z. VYBÍRAL + T. KNOZ – politická kultura českých zemí v době předbělohorské a pobělohorské

- Co je politická kultura?
- Institucionalizace státní moci?
- Vlivy náboženství
- Rozdíly Moravy a Čech – příklady pro různé typy politické kultury
- Komunikace, volby panovníka

Faktory krátkodobé: politická praxe, dlouhodobé: mentalita

Participace politického národa

- Mocenské frakce za Jagellonců
- Určitá radikalizace stavů – jinak Morava, jinak Čechy

Jak se mění s Bílou horou?

Četba

J. Pánek – zemská zřízení Českého království

M. Stojan – srovnání VZZ a zřízení 1549

Struktura/témata přednášky

- motto:
- Friedrich Dürrenmatt: „*Každá společnost nutně vytváří stát, bez něhož nemůže existovat – záleží jen na tom, jaký tento stát bude. Stát je historicky daná jednotka…*“
- I. Srovnání v rámci středovýchodní Evropy? – úvaha o (makro)regionu
- II. zemská zřízení a vůbec právní kodifikace jako fenomén, vztah panovníka a stavů v zemských zřízeních
  - typická pro raný novověk:
    - návaznost na přednášku B. Zilynské, ale vlastně úžeji zaměřené (spíše stranou nechám městské a církevní právo)
    - opírají se o zvykové právo
    - zároveň pozvolná recepce práva římského
    - byrokratizace
    - různé typy práva
- III. srovnání: sousední německá teritoria – Polsko – Uhry – české země
- IV. zemská zřízení v českých zemích a další nástroje vlády (příklad Horní Lužice)

Slyšeli jste někdy pojem „Ostmitteleuropa“? (odkdy se začíná uvažovat o prostoru střední Evropy?)

Co je to střední Evropa? Jak si ji vymezujete?

- Patří sem Ukrajina? Pobaltské státy? Rumunsko? ☺

Co raný středověk? – odkaz na přednášku Jakuba Izdného

mezníky a procesy pro dobu raného novověku:

- vznik jagellonské a habsburské říše
- osmanská expanze; třicetiletá válka
- 1918 – pochopitelně jinak jej vnímají Maďaři, jinak Slováci, jinak Češi, jinak Rumuni…, Rakušané

etnicita středoevropských národů se konstituovala kulturně, ekonomicky a politicky povětšinou bez existence státu

vztahy k Německu a Rusku

jsme slovanská kultura, ale nikoli východoevropská apod.

vztahy Čechů ke Slovensku, „účastnický pohled“

I. Střední/středovýchodní Evropa

střední/středovýchodní Evropa

- nejasně vymezené, vztahováno k roli Německa v ní – a zároveň vymezováno z Německa (ovšem rozdíl oblast na východ od Labe, Porýní)
- vymezuje se vůči „klasickým“ evropským zemím s převahou absolutismu (Anglie, Francie, Španělsko)
- určitá alternativa: Nizozemí, Benátky, Švýcarsko
  - Co Svatá říše?
  - dnešní Ukrajina? Slovinsko? Pobaltské země? Balkán? Atd.☺
- pravděpodobně se shodneme, že sem patří: Uhry, Polsko, české země
- neruské slovanské národy

Vymezení *Ostmitteleuropa*

- v jazykovém kontextu
- v náboženském kontextu
- v historickém kontextu
  - prostor německé východní kolonizace
- politické (Vertreibung, Rusko/Sovětský svaz, EU, Viszegrád)
  - jistě je jiný pohled raného středověku (kolega Izdný – srovnávací studie mezi polskou, uherskou a českou říší)
  - raného novověku
  - a doby moderní

Různá chápání středovýchodní Evropy

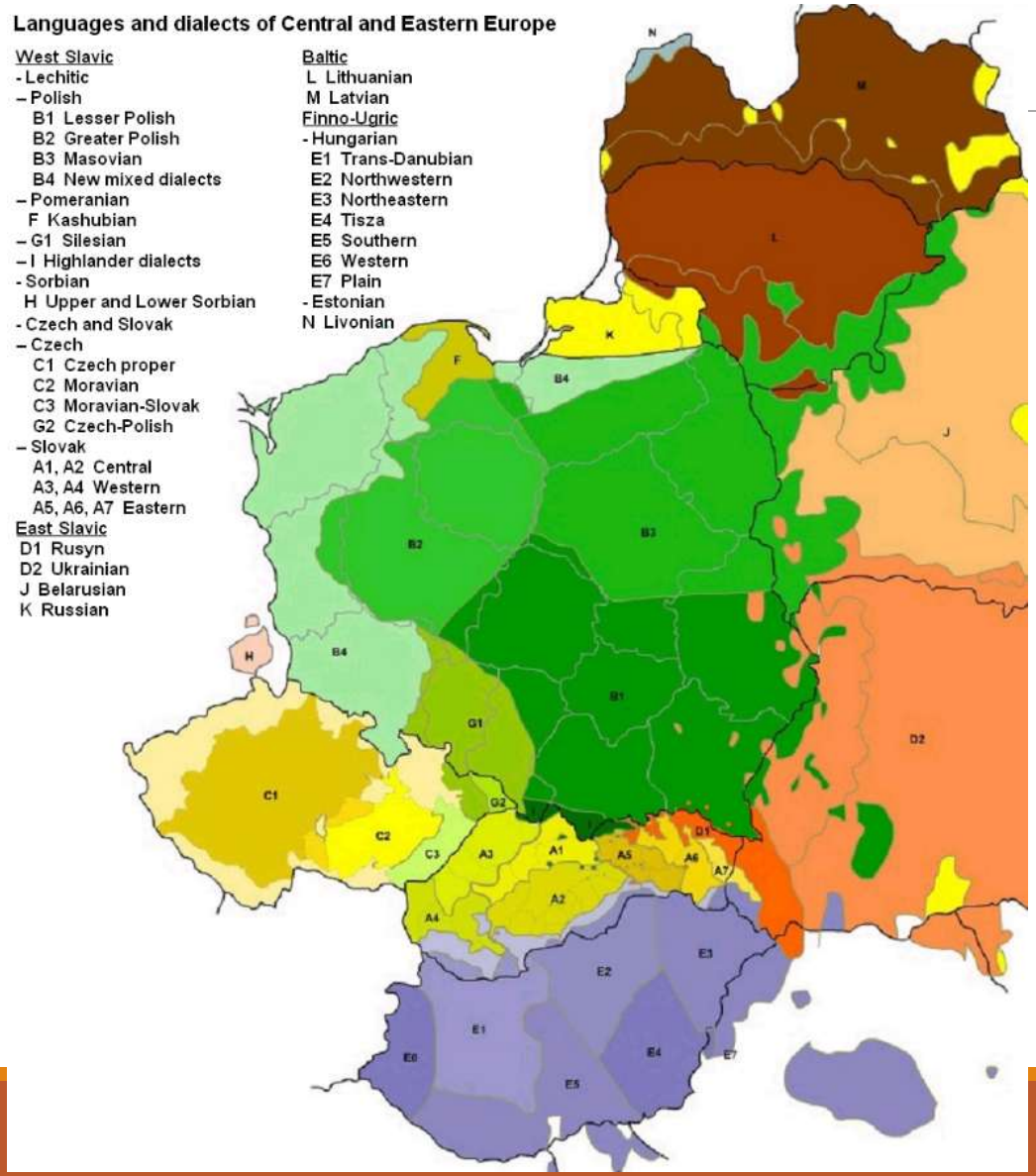

problém: změny hranic po 2. světové válce!, ale i po roce 1990

co s Ruskem, respektive bývalými zeměmi SSSR?

Kolonizace, německá reformace, druhá světová válka, odsun …

DEUTSCHLAND UND VERTREIBUNGSGEBIETE IM OSTMITTELEUROPA

Ostmitteleuropa na německé wikipedii

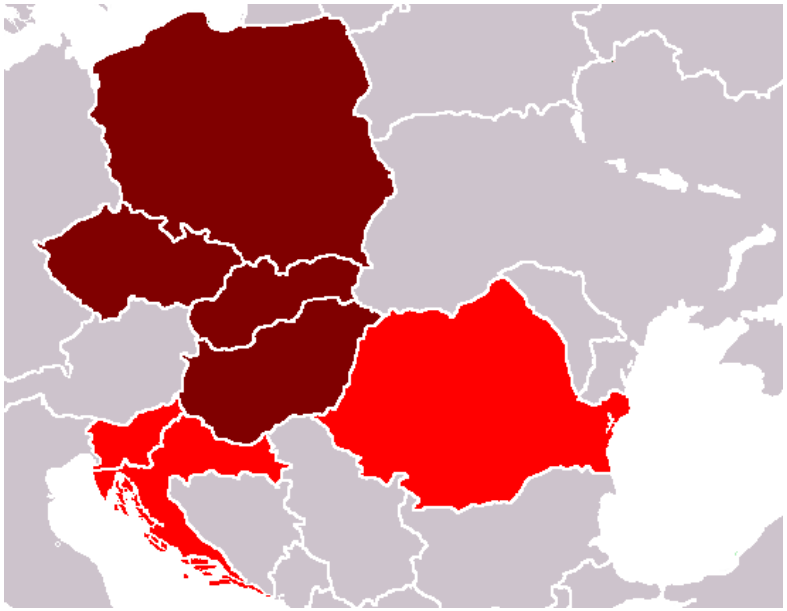

Ostmitteleuropa / Zwischeneuropa

Herwig Wolfram, Die Geburt Mitteleuropas. Geschichte Österreichs vor seiner Entstehung, 378-907, Siedler Verlag, Berlin 1987

© Olahus

Wolfgang Büscher, *Berlin-Moskau. Eine Reise zu Fuß,* 2003

„Der Osten ist etwas, das keiner haben will. […] Hatte ich in Brandenburg gefragt, wo der Osten anfange, war die Antwort gewesen: drüben in Polen natürlich. Fragte ich in Polen, hieß es: Der Osten fängt in Warschau an, na ja, im Grunde gehört Warschau schon dazu. Man versicherte mir, Westpolen und Ostpolen, das könne man nun wirklich nicht vergleichen, das sei doch etwas ganz anderes, ich werde schon sehen, wenn ich erst einmal östlich von Warschau sei. Eine andere Welt – provinzieller, ärmer, dreckiger. Östlich eben. Ostig, wie wir daheim sagen. Zonig. Östlich von Warschau stand die Antwort wiederum außer Zweifel: einfach die Landstraße nach Białystok hoch. Alles, was links von ihr liegt, westlich, ist katholisch, mithin gut polnisch. Was rechts von ihr liegt, ist weißrussisch-orthodox.“

- Stanislav Holubec
  - Vymezení sociologicko-historické
- Evropský střed: Johann Gottfried Herder († 1803)
  - Ideální rovnováha mezi asijským despotismem a západním kramářstvím
  - Klemens Wenzel von Metternich – víceméně synonymum podunajské monarchie, neruské národy

- V češtině se pojem objevuje jako zeměpisná kategorie od 2. poloviny XIX. století
  - *Central Europe* v angličtině – počátek XX. století
  - Friedrich NAUMANN (*Mitteleuropa*, 1915)

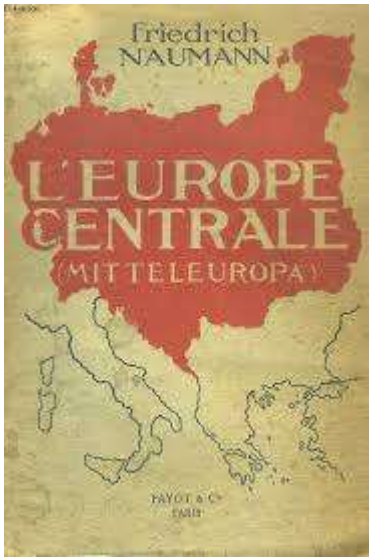

Nová Evropa TGM

Demokratické uspořádání slovanských států ve východní Evropě

Richard Mikuláš Coudenhove Callergi

panevropské myšlenky

Otto von Habsburg

- Karl Anton ROHAN († 1975)
  - *Kulturbund*
  - fascinován fašismem
  - myšlenka jednotné Evropy

Europa (1924)

Europäische Revue (1925–1936) – šéfredaktor

Úvahy o Evropě, federalistické plány

- Oskar Halecki
- († 1973)
- – středovýchodní Evropa (Čechy, Polsko, Uhry), středozápadní Evropa (Německo)

Oskar Halecki

- František DVORNÍK
  - *Zrod střední a východní Evropy* (česky 1948)
    - Důležité křesťanství, pomezní role mezi západní a východní křesťanskou kulturou

- Jenő SZÜCS
  - *Tri historické regióny Európy* (Vázlat Európa három történeti régiójáról)

- Jan KŘEN
  - *Dvě století střední Evropy* (2005)
    - hovoří o Polsku, Čechách, Maďarsku, Rakousku, Slovinsku **(→ někdejší podunajská monarchie s Čechami zhruba uprostřed)**

- Piotr S. WANDYCZ
  - *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti* (1998, přel. z angličtiny)

Zdeněk BENEŠ, *Jinakost našich společných dějin*

historická fakta je možno složit do jakéhokoli obrazu, který bude pravdivý … (Isaiash Berlin, rusko-britský filozof, * Riga, † 1997) – dostatek příkladů v moderních dějinách

Různé interpretace dějin

jinakost odkazuje k tomu „druhému“, který není s námi totožný, má ale řadu vlastností s námi společných – je jenom „jiný“ (x odlišnost)

různé země zažívaly stejné události, ale společnou historii vykládají různě

Regionalizace Evropy versus globalizace

Entropa, David Černý (2009)

Ale třeba také Milan Kundera,
Unesený Západ, Atlantis, Brno 2023

Dnes vystaveno v Plzni (Techmania Science Centre)

historikové předmoderní doby s termínem pracují částečně spíše pohled v rámci podunajské monarchie

málokdy Sasko

- Jaroslav MILLER
  - *Uzavřená společnost a její nepřátelé – Město středovýchodní Evropy* (2006)
    - **středovýchodní Evropa není homogenní teritorium, spíše shluk regionů se svébytným politickým, hospodářským, kulturním a sociálním klimatem**

Jaroslav Pánek (česko-polské vztahy)

Joachim Bahlcke (Stuttgart – Slezsko, Uhry)

Thomas Wunsch (pohled z Bavorska)

Společné rysy

- určitá periferie v rámci Evropy, geopoliticky trochu stranou
- (většinou) mimo hranice antické římské říše (viz srovnávací úvahy Jakuba Izdného)
- christianizace během IX.-X. století – západní varianta, ale opožděná
- vliv Svaté říše římské (národa německého)
- nižší hospodářský i populační potenciál

Společné rysy II

- korporativní státy
- etnicky pestré
- konfesně rozmanité (dnes oblast vlivu spíše západního křesťanství x ortodoxnímu náboženství)
- regionální (konglomerátní státy – složitá struktura)
- slabší lenní systém (→ snad i proto silnější stavovská struktura)
- vymření domácích dynastií na začátku XIV. století →

panovníci zvnějšku, nuceni k ústupkům

Pojem *Corona regni* jako zastřešující – české země, Polsko i Uhry, ovšem v každé zemi funguje trochu jinak

Společné rysy středovýchodoevropského prostoru III – vzhledem ke kodifikacím

stavovské státy s právy kontroly, participace a reprezentace (sněmy, úřady, soudy)

- stavovské reprezentace buď strukturní protiváha, nebo opozice vůči panovníkovi

nestačí příkaz panovníka, nutný **konsensus**

stavovská tradice: ovlivňuje nejen společenský život daných zemí, jejich právní kodifikace, ale později i historiografii a národní vědomí těchto zemí (kdo, jaká sociální vrstva utváří národní obrození …)

II. Právní kodifikace – výzkum

JAN KAPRAS (1880–1947)

- Výzkum
  - Jan KAPRAS
  - Otto PETERKA
  - Joachim BAHLCKE
  - Karel MALÝ
  - Karolina ADAMOVÁ

Současné české bádání

Petr KREUZ, Ivan MARTINOVSKÝ, Jaroslav PÁNEK

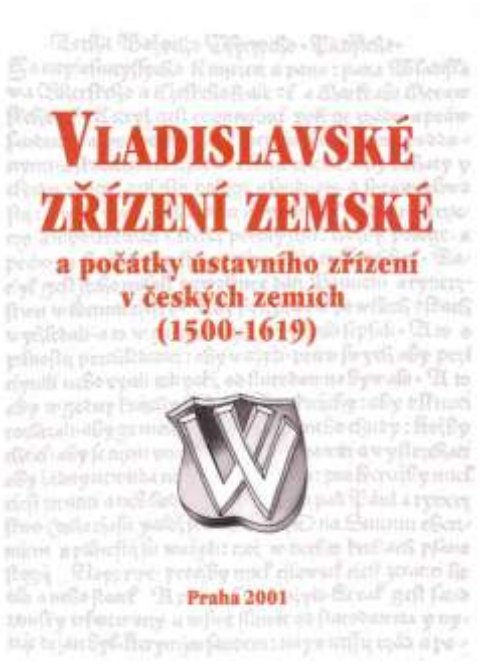

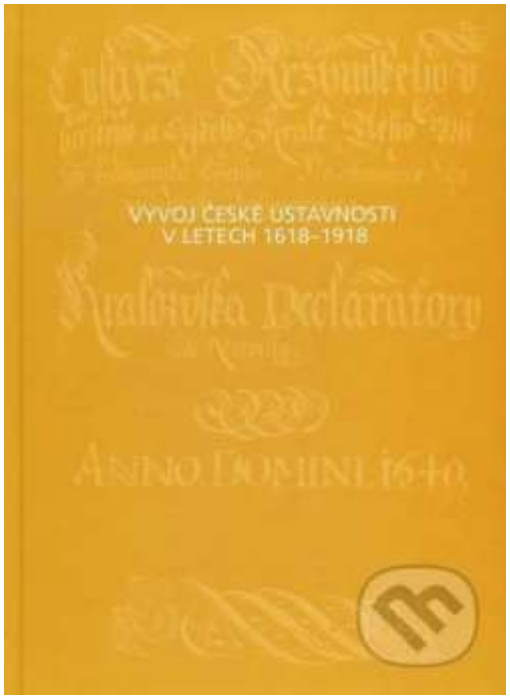

FRANTIŠEK PALACKÝ

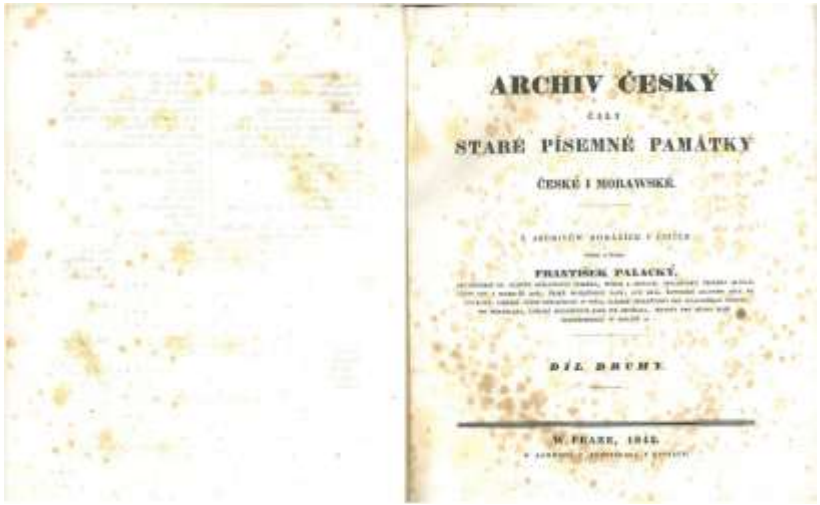

IVAN MARTINOVSKÝ – PETR KREUZ (EDD.), 2007

Jaroslav PÁNEK

Jindřich FRANCEK

Klára WOITSCHOVÁ

Marek STARÝ

Petr KREUZ

JAROSLAV PÁNEK

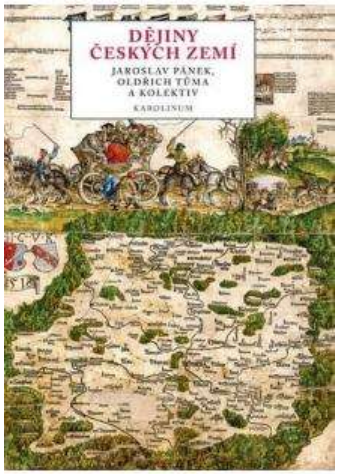

KAREL MALÝ

MAREK STARÝ

KAROLÍNA ADAMOVÁ

JINDŘICH FRANCEK

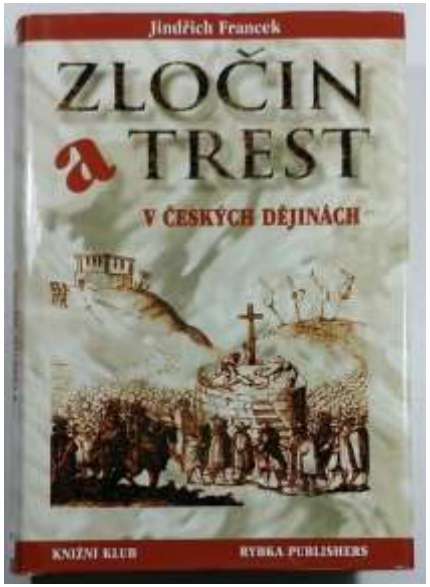

Libor Jan, Dalibor Janiš, Jana Janišová

Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku

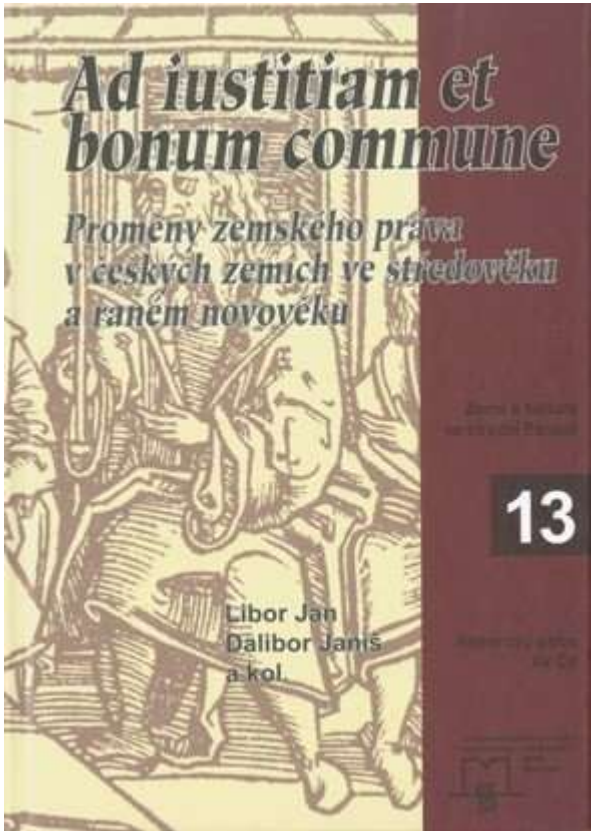

Německé bádání o zemských řádech a právních kodifikacích

- Gerhard OESTREICH († 1978, Sozialdisziplinierung)
- Gert SCHWERHOF (Sasko)
- Gerhard LINGELBACH (SASKO)
- Gustav Klemens SCHMELZEISEN, Polizei- und Landesordnungen (1968) – přehled
- Michael STOLLEIS (repertorium)
- Matthias WEBER (říšské řády, Slezsko)
- Ulrich BEHRENS: „Sozialdisziplinierung“ als Konzeption der Frühneuzeitforschung: Genese, Weiterentwicklung und Kritik
- Jaroslav PÁNEK – František ŠMAHEL – pokus o srovnání

Právní kodifikace – odrážejí rovnováhu sil mezi panovníkem a stavy

- kolem roku 1500: křižovatka mezi vývojem ke stavovské či absolutní monarchii
- Právní vztahy se řeší v okamžiku krize a potřeby upevnit teritorium, resp. konglomerát teritorií
  - vymření dynastie, smrt panovníka obecně († Ladislava Pohrobka, uvolnění polského trůnu 1572)
- **1. možnost** – zatlačení panovníka stavy (polsko-litevská unie, Uhry)
- **2. možnost** – obnovení a zesílení ústřední moci zeměpána na úkor stavovských privilegií (habsburské dědičné země, teritoriální německé státy – Sasko, Bavorsko
- **české země – kolem 1526 na pomezí – silné stavy a přichází nový silný panovník**

Zemské zřízení/Landesordnung/ordinatio provincialis/zřízení a práva

Policey- und Landes-ordnung

Gerichts- und Landesordnung

Kirchenordnung

předstupeň ústavy

ZZ = dobový pojem, který označuje širokou škálu normativních textů

= kodifikace základních ustanovení zemského práva ústavního (vztah panovníka a stavů, ale i procesního, civilního a trestního)

vycházejí zhruba od 2. poloviny XV. do poloviny XVII. století

- Říše (Reichsordnungen) i další oblasti středovýchodní Evropy
  - Rakousko, Sasko, Bavorsko, Braniborsko

Další typy výnosů a kodifikací = nástroje vlády

- listina
- mandát
- edikt
- reskript
- patent
- majestát
- konfederace
- landfrýd
- ustanovení, instrukce
- Codex Ferdinandeo-Leopoldinus (1701)
- Codex Leopoldinus (1713)
- Codex Theresianus (1766)
- trestní zákoníky …

CODEX
FERDINANDEO-
LEOPOLDINUS.
Worinnen
Alle durch funffzig Jahr mit grosser Mühe und Unkosten gesammelt- und von Anno 1600. allergnädigst ergangene respectivè Kayserliche Declaratorien/ Rescripten/ Kayserlich- und Königliche/ Statthalterische/ auch von hohen Obrigkeiten emanirte Patenten/ und Decreten/ etwelche Extracten der Landtäg- Schlüssen/ Königliche Instructiones, Privilegia, Landes-Ordnungen/ Erb-Vereinigungen mit der Cron Böheimb/ und Novellen de Anno 1640. vollständig/ einige aber remissivè auff vorhero außgangenen Büchern sich beziehend/ das Erb-Königreich Böhmen/ Ertz-Hertzogthumb Oesterreich/ Marggrafthumb Mähren/ und Hertzogthümber Ober- und Nieder-Schlesien/ Publica, Politica, Militaria, auch das Justitz-Wesen in civilibus & criminalibus betreffende Sachen enthalten/ und zu finden seynd.
Und dieses alles secundùm seriem annorum & mensium cum suo Indice pro utilitate publica gefertiget:
Von
Der Römis: Kayserl: auch zu Hungarn und Böheimb Königlichen Majestät Appellations-Rath und Teütschen Secretario allda
Joanne Jacobo Equite de & in Weingarten.

Gedruckt zu Prag/ in Verlegung deß Auctoris,
Bey Carl Ferdinand Arnolt von Dobroslawina/ Königlichen Hof-Buchdruckern/ im Jahr 1701.

Sbírka zákonů zejména po roce 1620 vydaných

- poprvé 1701 (Jan Jakub z Weingartenu)
- později doplněno jako Ferdinandeo-Leopoldinus-Josephino-Carolinus

Zemské zřízení

- trvalejší
- problémy širší platnosti
- konsensus mezi panovníkem a stavy (alespoň formální, ovšem vztahy se mohou vychylovat oběma směry)
- není jednosměrné jako pozdější legislativa absolutistického státu
- typické pro „starší“ raný novověk
- zřízení mohou být podobná mezi sebou

Motivace ZZ

bonum commune / obecné dobré / gute Policey

Trojí dobro – Aristoteles (v návaznosti na Platóna)

consensus iuris (Cicero)

český středověk: obecné dobré jako základní směřování země

- Štítný
- Chelčický

zodpovědný je za ně v prvé řadě král

Politeiá = res publica (Platón)

Veleslavín – obecné dobré = obec a město

Obec / stát / město

- V humanistickém období různá vymezení, která se složitě prolínají a jsou ovlivněna antickým pojetím

Klaudyánova mapa Čech (1518)

- ideál obecného dobrého

Text vladislavského zřízení zemského

Zásady římského práva (zejména ZZ pro české království 1549)

neminem laedere

suum cuique tribuere

honeste vivere

na formulaci se podílejí školení právníci

prolíná se zvykové a římské právo

právo české

právo zemské, sociální diferenciace

představy panovníka

Dále: 1564

Stavovská konfederace 1619

Obnovené zřízení zemské 1627

III. středoevropský kontext

Bavorsko

Sasko

Polsko

Uhry

Svatá říše

Bavorsko

- jedna z nejstarších ZZ
- vychází od panovníka
- země složitě rozdělena, proto i různé právní obvody, sjednoceno politicky až 1505

Dolní Bavorsko (centrum: Landshut)

ústně tradované obyčejové právo, nepatrné množství zápisů

Horní Bavorsko (centrum: Mnichov)

1335 zákoník cís. Ludvíka Bavora (*Oberbayerisches Landrecht*)– nejdříve vyhlášen pro Mnichov, později (1346) pro země a města bavorská

zachycuje právo zemské i městské, vliv římského práva

Bavorsko

1516 – snaha vydat společné ZZ pro obě části Bavorska, neprosadilo se pro odpor stavů Dolního Bavorska (vrchol moci v XVI. století)

Sjednocují se i soudní řády, až 1553 – ucelené zemské zřízení, 1578 – komentované zemské zřízení

1616 – *Bayerisches Landrecht* – romanizovaný zákoník (*Codex Maximilianeus*, Maximilián I., † 1651)

Sasko

- 1445 – zemské zřízení na sněmu ve Weissensee (Durynsko)
- opět vychází od panovníka a směřuje k unifikaci země, obsahem jsou hlavně soudy a procesní záležitosti
- pokus o syntézu domácí právní kultury (saské právo, Saské zrcadlo) s římským právem (důležitou roli hrají univerzity – Sasko: Wittenberk, Lipsko, Bavorsko: Ingolstadt)
- Zřízení 1482, 1543, 1555
  - Působení vzdělaných právníků a dvorních radů
- 1572 – vrchol: **Kurfürstliche Konstitutionen**
  - silný panovník, šlechta připoutána ke kurfiřtskému dvoru
  - důležitým námětem: soudní záležitosti
  - Nejen zemská zřízení, ale i byrokratizace – úvahy Karlheinz BLASCHKE, sborník o Verfassungsgeschichte

Dědičné habsburské země

- opožděno x Bavorsku, Sasku, Českému království
- složitý komplex, snaha o svébytnost Horních Rakous x Dolním, splývá s opozicí protestantských stavů x Habsburkům
- kodifikace až od přelomu XV. a XVI. století (navazují na pokusy císaře Maximiliána I. o administrativní reformy Svaté říše)
- *Tiroler Malefizordnung* 1499

- Až později – komplexnější zemská zřízení pro jednotlivé rakouské země (de facto tři celky)
  - Tyroly – 1526, 1532, 1573
  - Dolní Rakousko 1540
  - Horní Rakousko – 1559
- nejen ústavní obsah, ale také soukromé, trestní a procesní právo
- ***Verfasste Landtafel*** – 1616 – Dolní Rakousko, radikální (kalvinisté)
  - Odraz zemského práva (= „zemské desky“)
  - 1629 – korigovány ve prospěch zeměpanské moci

Constitutio criminalis Carolina (1532)

Pro Svatou říši

- Hlavně trestní a procesní právo

Polsko

- prosazuje se psané právo na úkor obyčejového, řada obtíží
- skoro současně s vladislavským zřízením zemským: **statut Łaskiego** – 1506
  - svod právních pramenů
  - základ polského zemského práva
  - nemá jako celek právní závaznost, jen jednotlivé části

Král a senát podle **Łaskiego statutu**

Statut Łaskiego

Commune Incliti Poloniae regni privilegium constitutionum et indultuum publicitus decretorum approbatorumque cum nonnullis iuribus tam divinis quam humanis per serenissimum principem et dominum dominum Alexandrum, Dei gratia Regem Poloniae, magnum ducem Lithwanie, Russie, Prussieque dominum et haeredem etc. Non tamen in illud priuilegium sed motu proprio regio serenitatis sue p[er] adhortationem p[ro] instructione Regnicolarum, proque regni eiusdem, ac iusticie statu feliciter dirigendis eidem priuilegio annexis et ascriptis

Jan Łaski

- arcibiskup hnězdenský, polský primas

- Alexandr Jagellonský (1492–1506) s Janem Łaskim

Polsko

- formula processus – procesní právo 1523
- další kodifikace nejsou úspěšné
- důležitý sejm, role různých typů ustanovení
- souhrnnou kodifikaci nahrazují neoficiální svody práva (velmi životaschopné obyčejové právo)

Litva

litevská statuta: 1529, 1566, 1588

Uhry

- potřeba kodifikace práva se objevuje za Vladislava Jagellonského
- 1498 – pověřen sestavením obyčejového práva protonotář Adam, práce se příliš nedařily
- kolem 1500 – pověřuje král sestavením kodifikace Štěpána Verböczyho (* 1458/1460)
- **Tripartitum opus iuris consuetudinarii incliti regni Hungariae**, předloženo na sněmu 1514 – posoudila komise, pak panovník
- Vladislav podepsal, ale nepřipojil pečeť královskou – nestalo se zákonem, ale užívalo se v soudní praxi
- tištěno přes králův zákaz ve Vídni 1517
- mnohokrát přeloženo, vlivné
- později zahrnuto do sbírky *Corpus Iuris Hungarici*

TRIPARTITVM OPVS
IVRIS CONSVETVDINARII IN-
clyti Regni Hungariæ.

PER SPECTABILEM ET MAGNIFICVM
Dominum STEPHANVM de Werbewcz. Personalis
præsentiæ Regiæ Maiestatis olim Locum
tenentem, accuratissimè additum.

Accessit INDEX Titulorum per quem
diligentissimus.

SVMMA cum diligentia castigatum, ac nouissimè
impressum, VIENNÆ Pannoniæ, per IOANNEM
SINGRENIUM Typographum.
Anno reparatæ Salutis,
M. D. XLV.

Cum Gratia & Priuilegio.

Titulní strana *Opus tripartitum* ve vydání z roku 1545 (Vídeň)

IV. České země

- každá země má zřízení zvlášť
- důležité období Vladislava Jagellonského

- neexistuje společná právní sbírka ani zemské zřízení pro celou Českou korunu
- ale: vzájemné vlivy mezi zemskými zřízeními jednotlivých zemí
- jednotící: panovník
  - případně generální sněm
- zemská zřízení často vycházejí paralelně
  trestní záležitosti, hospodářské, zastoupení na sněmu, náboženství

Časové paralely mezi zemskými zřízeními

- Impuls vychází často od panovníka
- Zemská zřízení se zabývají obdobnými problémy
- Stabilizace stavovských systémů
- Horní Lužice: Spruch König Wladislai (1497)
- Čechy: vladislavské zřízení zemské (1500), svatováclavská smlouva (1517)
  - větší vliv šlechty, slabší města
- Slezsko: velké zemské privilegium (1498)
- Morava– Kniha tovačovská (osmdesátá léta 15. století)

Zemská zřízení v Čechách

PŘEDMLUVA

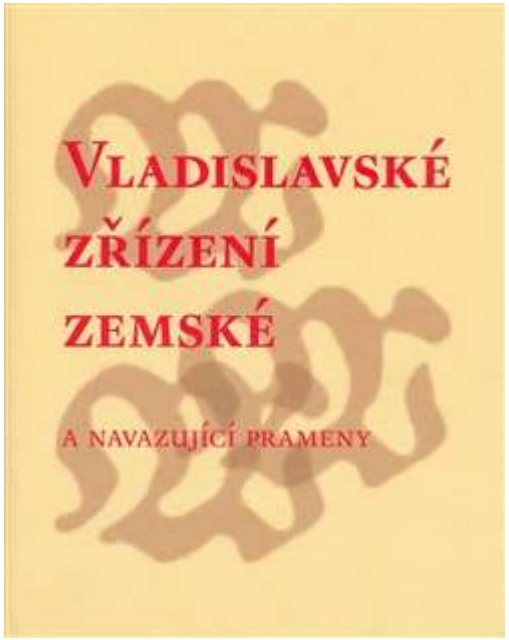

Ferdinand I. (1526-1564)

Kodifikace za Habsburků

- Čechy:
  - 1530, 1549, 1564, reed. 1594
- Morava:
  - 1535, 1545, 1562, 1604
- Horní Lužice:
  - 1538–1539, 1544, 1561–1562, 1582, 1597
- Dolní Lužice:
  - 1538,1598
- Slezsko (Opolsko, Ratibořsko, Těšínsko)
  - 1550–1600, 1562, 1573

Habrnál – ref. ČD RN 2025 – pěkné srovnání

Konkrétní příklad: Horní Lužice

- Achtartikel (1538-1539)
- Decisio Ferdinandea (1544)
- Nařízení po tzv. Pönfallu
- Apelační soud (1549)

Rudolf II.

- 1582 – lichva, dluhy, neplatiči
- 1597 – rouhání proti Bohu a Panně Marii
  - sněmy
  - Čelední a poddanské záležitosti
  - výroba borytu, rybářství

Současně aktuální výzkum v českých i německých (a polských archivech) → Královská Horní Lužice

Hornolužické zemské snešení z roku 1622

1615, ABDRUCK DER PRIVILEGIEN

Typické rysy zřízení pro Horní Lužici

prolínání trestního, státního a privátního práva

řešení aktuálních problémů

vztahy měst a šlechty

spíše policejní, izolované výnosy

Právní kontinuita po předání Horní Lužice Sasku (1635)

ustanovení tzv. Traditionsrezeßu (dohody o předání)

Corpus juris saxonici 1672

Codex Augusteus

Codex Augusteus (1724)

Des
CODICIS AUGUSTEI,
Oder
CORPORIS JURIS
SAXONICI
Dritter Theil,
Von denen
Landes-Constitutionen und Verordnungen
Derer
Beyden Marggrafthümer,
Ober- und Nieder-Lausitz.

I. Vom
Marggrafthum Ober-Lausitz.
Das erste Buch.
Von Geistlichen Sachen.
Majestät-Brief und Privilegium
Kayſers Rudolphi II. als Königs in Böhmen, die von den dreyen Ständen der Cron Böhmen übergebene Augſpurgiſche Confeſſion und derſelben freyes Exercitium, auch Conſiſtorium und Academie betreffend, Donnerſtag nach Procopii, Anno 1609.

Wir Rudolph der Andere, von Gottes Gnaden, Erwählter Römiſcher Kayſer, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Böheim, Dalmatien, Croatien, und Sclavonien, ꝛc. König, Ertzhertzog zu Burgund, Marggraf zu Mähren, Hertzog zu Lützenburg, in Schleſien, Marggraf zu Lauſnitz, und Graf zu Tyrol, ꝛc.

Land-Tag und der Landtag in der Land-Taffel, in das grüne Buch der gemeinen Land-Tagen, Anno Ein Tauſend, Sechs Hundert und Acht, Montag nach Exaudi, ſub lib. K. f. einverleibt, daß weitläufftig und ausführlichen in ſich begreifft.

Weil Uns aber damahls hochreichziger Geſchäfft halben, welcher wegen demeldter Land-Tag am meiſten angeſtellet, und die da einigen Aufſchub nicht dulden mögen, dieſes zu beſtätigen unmöglich gefallen, haben Wir

Právní sbírky

Jakub ze Salzy (Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden, Geheimer Rat (Geheimes Archiv), Loc. 09494/16, konec 16. století)

Bericht vom Marggrafthums OberLauſitz, der Amtern Beſtellung; Verrichtung und Verwaltung, Gericht und Recht, von Etlichen Königlichen Regalien, Begnadigungen und Konzesſionen, Freÿheit und Gerechtigkeit, Ordnung und Policeÿ, Constitution und Gewohnheiten, Statuten und Willküren, Gewohnheiten und Gebräuchen Und denkwürdigen Sachen und Händeln, zusammengezogen und in diese Ordnung gefaſt

Dŭrch Jacob von Saltza zu Heidersdorf [heute Wlosien, Kreis Luban, Polen], Hauptmann des Fürſtentums Görlitz,

Jakob von Salza

- **Horní Lužice od pradávna užívá saského práva, zemská práva se řadí k právům saským**
- *daß ſich das Marggrafthum OberLaŭſitz Sachſen Rechtens halte, ŭnd gebraŭche, ſolches über allen Mennſchen gedancken. Darann welchen ſo ſllen alte gütlich Handlŭngen ŭnd Entſcheidŭngen Vorträge, Erkänntnißen, Ortel ŭnd Abſhiede beÿ den Aemtern und der Appellation aŭf Sachßen, Recht, Gericht nach demſelben erkannt, geŭrtheilet ŭnd geſprochen worden. Es saÿ dann, daß des Landes Privilegia Conſtitutionem Statut ŭnd Willkühren, in einem oder andern, ein anderes, als die Sachßen Rechte ordnen zuließen*

Právní přehledy a sbírky 18. století

- Niklaus Sigismund von Redern und Probishayn (1724)
- Christian Gottfried Meissner
- Benjamin Gottfried Weinart
- Collectionswerk

Meissner: načrtává zasedání městských rad

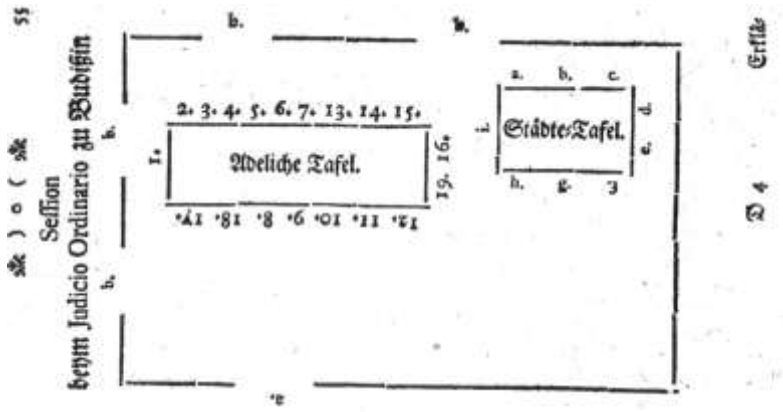

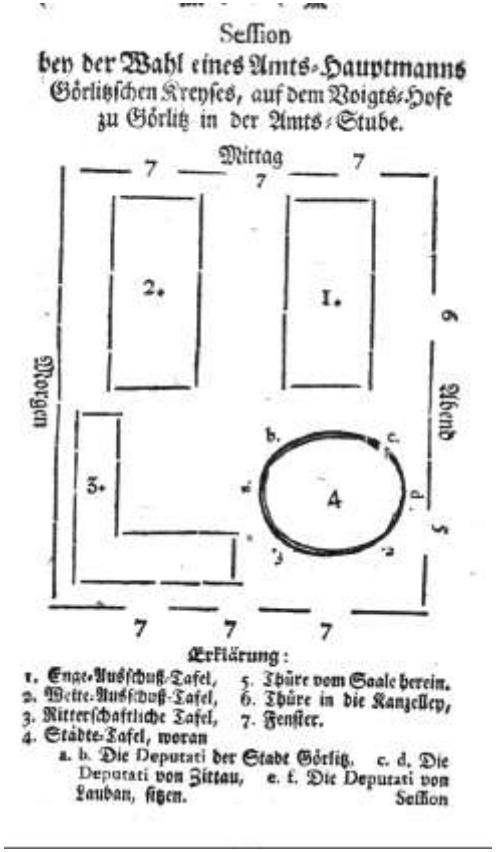

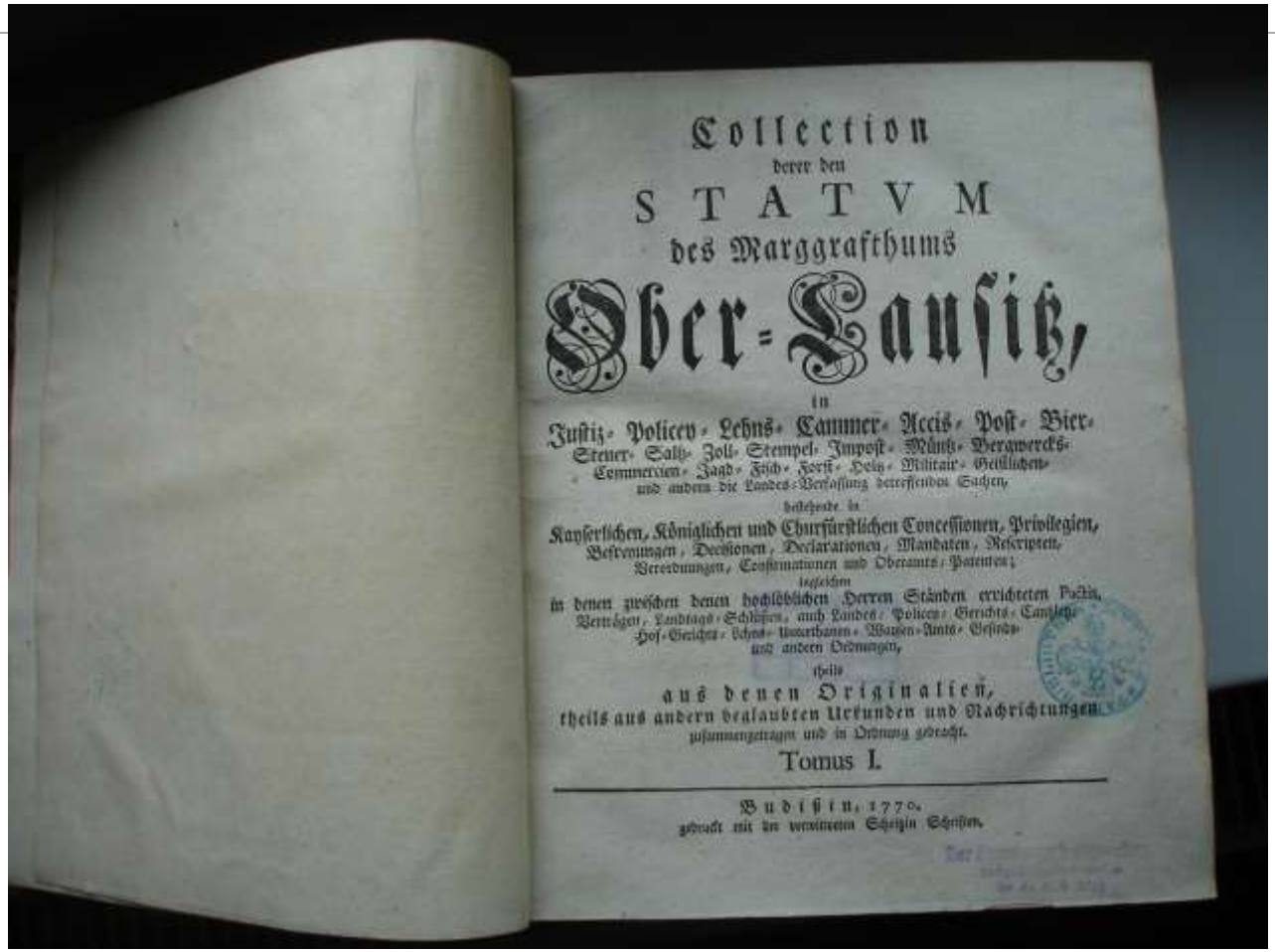

Collection
derer den
STATVM
des Marggrafthums
Ober-Lausitz,
in
Justiz- Policey- Lehns- Cammer- Accis- Post- Bier-
Steuer- Saltz- Zoll- Stempel- Impost- Müntz- Bergwercks-
Commercien- Jagd- Fisch- Forst- Holtz- Militair- Geistlichen-
und andern die Landes-Verfassung betreffenden Sachen,
bestehende in
Kayserlichen, Königlichen und Churfürstlichen Concessionen, Privilegien,
Befreyungen, Decisionen, Declarationen, Mandaten, Rescripten,
Verordnungen, Confirmationen und Oberamts-Patenten;
ingleichen
in denen zwischen denen hochlöblichen Herren Ständen errichteten Pactis,
Verträgen, Landtags-Schlüssen, auch Landes- Policey- Gerichts- Cantzley-
Hof-Gerichts- Lehns- Unterthanen- Waysen-Amts- Gesinds-
und andern Ordnungen,
theils
aus denen Originalien,
theils aus andern beglaubten Urkunden und Nachrichtungen
zusammengetragen und in Ordnung gebracht.

Tomus I.

Budißin, 1770.
gedruckt mit der verwittweten Scheitzin Schriften.

Shrnutí

středoevropský kontext, zemská zřízení všude, pokaždé jiné souvislosti

zemská zřízení v zemích České koruny vydávána v 16. století jménem českého krále a za souhlasu zdejších stavů, tedy časově shodně jako v říšských teritoriích i v českých zemích

- silné stavy x panovníkovi (x jiným zemím stř. Evropy)
- zřízení mají právní závaznost (x Polsku či Uhrám)

spíše shrnutí dílčích ustanovení, kodifikace jsou velmi rozmanité

zlom dosavadních poměrů po roce 1547 (oslabení měst, zejména v Horní Lužici a Českém království)

později spíše vydávání panovnických jednorázových mandátů

romanizace práva → Obnovené zřízení zemské 1627

srovnávání právních poměrů v jednotlivých zemích České koruny: obtížné

- materiál není vždy kompatibilní
- kodifikace odrážejí částečně úspěšné centralizační úsilí Habsburků a společné problémy jednotlivých zemí
- značná tradicionalita práva

zajímavý „mikropohled“ na úroveň prosazení normy VZZ v praxi

Radka Behenská, Všední život nižšího šlechtice: Jan Jeníšek z Újezda a na Svrčovci podle jeho register, DP FF UK, 2015